

Yayın Değerlendirme / Review

Hülya ARGUNŞAH, *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe* Nihal, Akçağ Yayınevi, Ankara 2002, 382 s.

Yrd. Doç. Dr. Yunus AYATA *

*"Nereden geldiniz, bilen var mı ki?
Nasıl yaşarsınız, sorarlar mı ki?
Yolunuz, yoludur kışın ve yazın,
Gâh bir sam yelinin, gâh bir poyrazın...
Mezarınızı da kendiniz kazın..." (s.119)*

Şile Yolları (1935) şiir kitabında "*Unuttuklarımız*" başlıklı uzun şiirinin bir bölümünde sokak çocuklarına yukarıdaki gibi seslenen Şükûfe Nihal (İstanbul 1896-İstanbul 24 Eylül 1973), adeta kendini ifade etmektedir. Şiirin bu bölümünde aynı sokak çocukları gibi, o da kendisini yalnız his-seder; hayatının son dönemi, ölümü ve ölüm sonrası ise tam anlamıyla bir yalnızlıktır.

Selim İleri'nin *Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın* (İstanbul 1991) adlı eserindeki "*V. Deniz Köpüğü Tüller*" bölümünde anlatılanlar dikka-timi daha önce Şükûfe Nihal'e çekmişti. Selim İleri gerçekten Şükûfe Nihal'le duygusal bir bağ kurabilmiş ve okuyucuya da bunu yansıtabil-mişti. Duygusal özelliğe sahip bu yazar hakkında bugüne kadar ciddi bir inceleme yapılmamış olması yazarın hakkını teslim etmemekten öte, Türk edebiyat, tarihi için bir eksiklikti.

Şükûfe Nihal, ölümünün üzerinden uzun bir zaman geçmemesine rağmen çabuk unutulmuştur. Gerçi o, henüz hayatta iken Yahya Kemal'in "*Müş-kül budur ki ölmeden evvel ölür kişi*" mısrasıyla 'Düşünce' başlıklı şiirinde belirttiği korkuya uğramış ve -biraz da anlaşılmas bir şekilde kendi-sinin sebep olduğu- unutulmanın acısını tatmıştır. Hülya Argunşah'ın *Bir*

* *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl. / Sivas*
e-posta: ayata@cumhuriyet.edu.tr, ayata38@hotmail.com

Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal adlı çalışması bu sebeple akademik bir çalışmanın ötesinde hem bir vefa örneği olarak hem de imparatorluktan millî devlete geçişi ve Cumhuriyetin ilk elli yılını yaşamış olan Şükûfe Nihal'i özellikle bir yazar olarak ortaya koymak üzere hazırlanmıştır.

Bilakis bu duyarlığın hissedilebilmesi Şükûfe Nihal'in daha açık bir şekilde ortaya konulabilmesini getirmiştir. Aksi halde Şükûfe Nihal kendi söylemlerinin içine gömülüp kalmış bir yazar-şair olarak kalabilirdi. Bugüne kadar olduğu gibi... Belki de ilk kez Şükûfe Nihal'e eserden gidilerek onun edebiyat tarihindeki yeri tespit edilmiş ve özel hayatının gölgesinde değerlendirilen eseri ve edebî değeri 'şuh kadın' imajından kurtarılmaya çalışılmıştır. Yazarı da eserin sunuşunda ona yeniden hayat vermek istediğini söyler zaten.

Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal adlı çalışmanın ilgi çekici bir yönü de araştırmacının 1980'lerden itibaren sayısı artan kadın yazarlardan dolayı çokça gündeme getirilen "*kadın edebiyatı*" kavramını tartışmaya açmasıdır. Kitapta sunulan bir teklifle "*kadın edebiyatı*" kavramı etrafında oluşturulan kavram kargaşasına açılım getirilmeye çalışılmaktadır. Burada araştırmacının da zihnini meşgul eden "*Edebiyatta bir 'kadın edebiyatı' var mıdır ya da olmalı mıdır?*" sorusu, dikkat noktası edebiyat olan herkesi ilgilendirebilecek türden bir sorudur. Edebiyatı böyle "*kadın edebiyatı*", "*çocuk edebiyatı*" ve "*gençlik edebiyatı*" tarzında parçalamak doğru mudur? Parçalamalar, edebiyatın bütünlüğüne zarar verebilir mi? Bu sorular zihinlerde henüz açık bir şekilde cevaplanmamıştır. Bu gibi isimlendirmeler, kulağa hoş gelmekten öte, araştırmacıların dar alanda yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Ancak mantıklı isimlendirmelerin arkasından şu an için çok mantıklı görünmeyen "*ilk gençlik edebiyatı*", "*yaşlılık edebiyatı*" ve "*erkek edebiyatı*" gibi isimlendirmelerin de ortaya çıkabileceği açıktır. Biz, bu kavramlar etrafında düşünen ve "*kadın edebiyatı*" kavramı yerine şimdilik "*edebiyatta kadın duyarlığı*" kavramını kullanmanın daha doğru bir tercih olacağını ifade eden Argunşah'ın şu sözlerine dikkat çekmek istiyoruz:

"Edebiyatın genel bütünlüğü içerisinde kadın edebiyatı ya da edebiyatta kadın duyarlığının üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu düşünüyorum. Burada itiraz edilecek nokta, edebiyatın bütünlüğünü sarsabilecek olan birtakım ölçüler etrafında bazı sınıflandırmalara gidilmesinin yanlış olabileceğidir. Bir 'kadın edebiyatı' kavramı var mıdır ve bu, neleri ihtiva etmektedir? Yoksa 'kadın edebiyatı' kavramı kadın yazarlara özgü tabii hassasiyetin

oluşturduğu bir yanlış mıdır? Bu çok daha geniş kapsamlı ve doğrudan bu sorunun cevaplarını aramaya yönelik çalışmaların sonucunda ortaya çıkabilecektir. (...) Edebiyatta kadının yeri ve kadın yazar olgusu etrafında düşünme faaliyetlerinin edebiyat bilimine yeni boyutlar katacağına inanıyorum. Burada vurgulamak istediğim husus, kadın yazarların eserlerinde kendi cinsiyetlerine özgü duygu dünyasının hassas örgülerinin, ince duyarlıklarının görüntülerinin bulunduğudır. Belki buna şimdilik 'edebiyatta kadın duyarlığı' demek daha doğru ve ihtiyatlı bir yaklaşım olacaktır." (s. 12-13)

Bütün inceleme ve değerlendirme yazılarının bir merak sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. En azından çalışma ilerledikçe araştırmacı böyle bir duyguyu tatmin için çabalar. Hele hele unutulmuş bir şair ya da yazar sözü konusu ise bu merak daha da artacaktır. Argunşah'ı da böyle bir merak, Şükûfe Nihal hakkında bir inceleme yapmaya sürüklemiştir. Yazar bunu "*Şükûfe Nihal hakkında bir çalışma yapma isteğimin en önde gelen sebebi, bu unutuluşun etrafında biriken merakti. Neden insansız yapamayan sanatçının insanla yapamaz hâle geldiği, neden kendini bilerek unutturmak ister gibi bir tavır benimsediği zihnimi meşgul etti.*" (s. 11) diye özetlemektedir

Akademik çalışmalarda alışlagelmiş bilimsel yazı usulü ve ciddi olmak kaygısı sebebiyle incelemelerin üslûbunda bir soğukluğun olduğu, bu soğukluğun da akıcılığı bozduğu ve okunmayı zorlaştırdığı bilinen bir gerçektir. Bu ise, okuyucunun esere uzak durmasına yol açmaktadır. Hülya Argunşah, *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal* adlı çalışmasında, bilimsel bir çalışma yaptığını unutmadan, akıcı bir dil kullanarak akademik çalışmalar hakkında getirilen bu eleştirilerden uzak kalmıştır.

Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal adıyla yayımlanan eser, "*Ön Söz*", "*Şükûfe Nihal'in Hayatı*", "*Şükûfe Nihal'in Şiiri*", "*Şükûfe Nihal'in Romancılığı*", "*Şükûfe Nihal'in Seyahat Kitapları*", "*Son Söz*", "*Kaynakça*" ve "*Şükûfe Nihal Albümü*" bölümlerinden oluşmaktadır.

Şükûfe Nihal hakkında bugüne kadar yazılanlar onu bütünüyle tanımaya ve tanıtmaya yönelik değildir. Argunşah'ın çalışması bu boşluğu doldurmaktadır. İncelemenin ilk bölümünde "*Şükûfe Nihal'in Hayatı*" ve "*hayatındaki önemli olaylar*" ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Eserin ikinci bölümü "*Şükûfe Nihal'in Şiiri*"ne ayrılmıştır. Şiirleri *Yıldızlar ve Gölgeler* (1919), *Hazan Rüzgârları* (1927), *Gayyâ* (1930), *Su*

(1935), *Şile Yolları* (1935), *Sabah Kuşları* (1943), *Yerden Göğe* (1960) ve *Şiirler* (1975) adlı kitaplarda toplanan Şükûfe Nihal, şiiri "*bir içini dökme yolu*" (s. 79) olarak görür. O, roman ve hikâye yazmış olsa da şairliği çok daha fazla önemser. "*Hayatının son günlerinde hatta huzur evindeki odasında rahatsızlığı yüzünden mahkûm olduğu yatağında bile onu tek teselli eden meşguliyeti şiirdir.*" (s. 79). Kuvvetli bir şair olmayan Şükûfe Nihal'in şiirinin en temel çizgisi samimiyettir. O, büyük ve insanı sarsan konuların şairi değildir. Onun en iyi şiirleri küçük hisleri ifade ettiği şiirleridir. Şairin kendisi de bunun farkında olmalı ki zaman zaman şiirlerinde düzeltmelere ve ayıklamalara gitmiştir. Bu, Türk edebiyatında sıklıkla rastlanmayan bir durum olduğu için dikkate değerdir. Bu sebeple Hülya Argunşah'ın "*Şükûfe Nihal'in şiir kitaplarının basılması söz konusu olduğunda şairin zaman içerisinde değiştirmelerini gösteren bir tenkitli metni hazırlanması doğru olacaktır.*" (s. 80) teklifi yerinde bir tekliftir.

Kitapta Şükûfe Nihal'in şiiri ferdî romantizm, millî romantizmin etkisiyle başlayan sosyal realizm ve tekrar ferdî romantizm olmak üzere üç dönem halinde incelenmiştir.

Şükûfe Nihal, ilk şiir devresinde Servet-i Fünun edebiyatı etkisinde kalarak ferdî romantizmi yansıtan şiirler kaleme almıştır.

Şiirinin ikinci döneminde şairin millî edebiyat etkisinde kaldığını görüyoruz. Şair, ferdî romantizmden yaşanmakta olan millî romantizm devresinin etkisiyle sosyal realizme geçtiği bu dönemde yalnızca muhteva bakımından değil, aynı zamanda şiirlerinde kullandığı vezin bakımından da bir değişiklik yaşar. O zamana kadar aruz vezni ile şiirlerini kaleme alan şairin bu dönemde teknik bir değişiklik yaparak aruzdan heceye geçtiği görülmektedir. Argunşah, şairin bu dönemini "*Yaşanan dönemin hâdiseleri bütün ruhlarda millî bir hassasiyet uyandırmıştır. Çocukluğundan itibaren aydın bir babanın teşvikiyle sosyal hâdiselere duyarlı olmak şeklinde bir karakter kazanmış olan şairin, sonuç olarak yaşananlara duyarsız kalması beklenemezdi. Şükûfe Nihal de bu dönemde millî heyecanları dile getirdiği gibi, şiirde ölçü konusunda millî vezin taraftarı oldu.*" (s. 100) şeklinde özetlemektedir.

Şükûfe Nihal'in üçüncü şiir dönemi yine ferdî romantizmi benimsediği dönemdir. Şairin hayatı boyunca hep şiirinde bir damar olarak mevcut olan ferdî romantizm bu dönemde yeniden ağırlık kazanacaktır.

Hülya Argunşah, incelemesinin üçüncü bölümünü "*Şükûfe Nihal'in Roman ve Hikâyeciliği*"ne ayırmıştır. O, biri kitaplaşmamış altı roman ve bir

hikâye kitabı kaleme almıştır. İlk romanını *Renksiz İstirap* adıyla 1926 yılında yayımlayan yazar, son romanı *Vatanım İçin*'i ise, İstanbul gazetesinde 1 Ocak-28 Şubat 1955 tarihleri arasında tefrika etmiştir. Yazarın bu romanı henüz kitaplaşmamıştır. Diğer romanları ise sırasıyla *Yakut Kayalar* (1931), *Çöl Güneşi* (1933), *Yalnız Dönüyorum* (1938), *Çölde Sabah Oluyor* (1951) adlı eserleridir. Argunşah, "*kadın duyarlığı*" etrafında romanlar kaleme aldığını belirttiği yazarın romanlarını konuları bakımından iki ayrı döneme ayırmaktadır. "*Birinci dönemde Renksiz İstirap, Yakut Kayalar ve Çöl Yıldızı gibi ferdî muhtevalı romanlar, ikinci dönemde ise Yalnız dönüyorum, Çölde Sabah Oluyor ve tefrika halinde kalmış olan Vatanım İçin isimli sosyal muhtevalı romanlar yer alır.*" (s. 191). Şükûfe Nihal'in İstiklâl Savaşını anlattığı birer Anadolu romanı olan *Çölde Sabah Oluyor* ve *Vatanım İçin* dışında kalan romanları kadın romanlarıdır. O, diğer romanlarında kadın kahramanların hep karşılıksız kalmış ve sonu hüsrarla bitmiş aşklarını anlatır.

Hikâye, Şükûfe Nihal'in çok az tercih ettiği bir türdür. İlk gençlik yıllarında yazdığı hikâyelerini *Tevekkülün Cezası* adıyla 1928 yılında toplamıştır. Bu tarihten sonra yazdığı hikâyeleri ise yazar bir kitap haline getirmemiştir.

Popüler mahiyette romanlar kaleme alan yazarın romanda ve hikâyede ciddi bir varlık gösteremediği açıktır. Hülya Argunşah'ın da belirttiği gibi, "*Şükûfe Nihal'in romanları teknik olarak çok gelişmiş romanlar değildir. Birer tez için yazılmış bu romanlarda yazarın varlığı hemen hissedilir. (...) Onun romanları hazır hikâyeden hareketle yazılmış romanlardır.*" (s. 198).

Eserin dördüncü bölümü "*Şükûfe Nihal'in Seyahat Kitapları*"na ayrılmıştır. Yazarın ilk seyahat kitabı, Grigori Petrof'un *Beyaz Zambaklar Memleketinde* adlı eserinin okunması üzerine kaleme alınmıştır. Yazarın Finlandiya gezisi ve bu ülke ile ilgili izlenimlerinin aktarıldığı *Finlandiya* (1935) adlı eserde bir ülke insanının çalışarak memleketini nasıl güzelleştirdiği anlatılmıştır. İkinci seyahat kitabı ise *Domaniç Dağlarının Yolcusu* (1946) adını taşımaktadır. "*Bir Yurt Gezisi*" ibaresi ile yayımlanan eser, aynı zamanda, Argunşah'ın belirttiği üzere roman karakteri de taşımaktadır. 1946 yılında yönetmen Ş. Sırmalı tarafından *Domaniç Yolcusu* adıyla filme de alınan bu eser, bir kadın yazarın yine kadın merkezli eseridir. Eserde Finlandiya ile Anadolu arasında benzerlikler kurulmakta ve Anadolu insanına Finlandiya ve Finliler örnek olarak gösterilmektedir.

Eserde zengin bir Şükûfe Nihal kaynakçası ile eserin sonunda yazarın hayatının değişik safhalarına ait fotoğrafların bulunduğu bir de albüm yer almıştır.

Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal adlı çalışmada Argunşah kısaltmalardan faydalanmıştır. Kısaltmaların çalışmanın hacmini düşürdüğü ve tekrarları önlediği bir gerçektir. Araştırmacı yaptığı kısaltmaları, kısaltmanın ilk geçtiği yerde göstermiştir. Bu ise eserden faydalanacaklar için bir zorluk meydana getirmektedir. Çalışmanın başında bir "*Kısaltmalar Cetveli*"nin verilmesi, eserden faydalanacaklar için bir kolaylık olacaktır.

Faaliyetleri ve ortaya koyduğu eserler düşünüldüğünde Şükûfe Nihal'in edebiyat tarihinin nisyan köşesinde kalması kabul edilemez. Hülya Argunşah'ın *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal* adlı çalışması bilimsel bir çalışma olmanın ötesinde unutulmaya yüz tutmuş bir edebî kıymeti yeniden gündeme taşınması bakımından önemlidir.

